

کلانشهری که متکدی ندارد واکاوی ابعاد اختصاص یک عنوان ملی؛ آیا تبریز همچنان شهر بدون گداست؟

ظهور برخی مظاهر نوین تکدی گری جایگاه تبریز به عنوان شهر بدون گدا را با علامت سؤال‌هایی روبرو کرده، اما بررسی‌ها نشان می‌دهد که این کلان‌شهر در مقایسه با رقبا عنوانش را حفظ کرده است.

ظهور برخی مظاهر نوین تکدی گری جایگاه تبریز به عنوان شهر بدون گدا را با علامت سؤال‌هایی روبرو کرده، اما بررسی‌ها نشان می‌دهد که این کلان‌شهر در مقایسه با رقبا عنوانش را حفظ کرده است.

خبرگزاری مهر، گروه استان‌ها- حسن عبدالهی: در خیابان ۱۷ شهریور جدید داخل ماشین نشسته و در ساعات ابتدایی بعد از ظهر در حال تردد در خیابان همیشه ترافیک زده مسیر هستی، اینجا یکی از مناطق اصلی قرارگیری درمانگاه‌ها و مطب‌های پزشکان تبریزی بوده که هرروز پذیرای خیل مراجعانی از نقاط مختلف آذربایجان شرقی و حتی استان‌های هم‌جوار و سایر شهرهای کشور است.

ناگهان سر یکی از چهارراه‌ها ضربه‌هایی پی‌درپی بر شیشه بغل اتومبیل تو را شوکه می‌کند و هراسان که سر برمی‌گردانی زنی با سیمایی سیاه‌سوخته و نامتعارف و ناهمگون با مردم تبریز و بچه‌ای در بغل پشت سر هم با صدایی عجیب و خش‌دار زمزمه می‌کند: «آقا تو را به خدا کمک کن، مسافرم، تو را به خدا...» و ازقضا مصاحبه‌ای از رادیوی ماشین در حال پخش است با مضمون «تبریز، شهر بدون گدا».

شهر اولین‌ها بدون گداست؟

آری، «شهر بدون گدا»، لقبی شهره برای شهر اولین‌هاست که سال‌ها مردمانش به این خصیصه و ویژگی که برگرفته از فرهنگ و گذشته این کهن شهر است، می‌بالند اما در چند سال گذشته ظهور و بروز مظاهر نوین تکدی گری در تبریز این سؤال را به ذهن متبادر کرده که آیا تبریز همچنان شهر بدون گدای ایران است.

آیا مشاهده زنان متکدی و کودکان خیابانی که به بهانه کار تابستانی در سر چهارراه‌ها و گل‌فروشی و امثال آن، دست‌گدایی مقابل عابران و راکبان دراز می‌کنند، دلیلی بر پایان دوران بدون گدا بودن این کلان‌شهر نیست، موضوعی که **خبرنگار مهر** سعی کرده در گزارشی تحقیقی پاسخی منطقی و به‌دوراز هر ذهنیت و پیش‌فرضی برای آن بیابد.

تبریز شهری با ۵۷ خیریه رسمی

بنا بر بررسی‌های **خبرنگار مهر**، آذربایجان شرقی ۴۰۰ خیریه رسمی دارد که از این تعداد حدود ۵۷ خیریه تحت نظر وزارت کشور در تبریز و مانند کل ایران در حوزه‌های هفت‌گانه فقر، سلامت، کارآفرینی، محیط‌زیست، مسکن، آموزش و توسعه پایدار فعالیت می‌کنند، موضوعی که نماینده تشکلهای مردم‌نهاد خیریه در هیئت نظارت فرمانداری تبریز با اشاره به آن می‌گوید: علایق و گرایش مردم تبریز در مورد دستگیری و کمک به نیازمندان همانند عموم کشور حوزه‌های فقر و سلامت را شامل می‌شود و در این میان انجمن‌های خیریه نیز تلاش می‌کنند تا با جمع‌آوری مظاهر فقر از مناظر عمومی در پشت پرده به نیازمندان رسیدگی می‌کنند.

سعید جلالی که سابقه‌ای طولانی در انجام امور خیریه و فعالیت به عنوان هیئت‌امنانی خیریه‌های تبریز دارد، تأکید می‌کند: هرچند این نگاه ارزشمند و البته لازم است اما باید توجه داشت که در دنیا سیاست‌های تشویقی بر قطع فقر و توسعه اشتغال پایدار استوار است نه نیازمند پروری و نگاه صرف درمانی.

تبریز شهری با گداهای آهنی متعدد است زیرا با تعدد صندوق‌های صدقات مختلف در سطح شهر، در این خصوص رکورددار است. وی که حتی از او به عنوان دایرةالمعارف خیریه‌های تبریز یاد می‌شود، معتقد است در دنیا شهر بدون گدا وجود ندارد و خاطرنشان می‌شود: یک هزار و ۳۰۰ شهر کشور ما نیز همه دارای انواعی از متکدیان هستند اما می‌توان گفت تبریز تنها شهری است که توانسته تکدی گری را ساماندهی کند و گرنه بعد از ظهرها به راحتی در معابر و خیابان‌های اصلی شهر شاهد حضور گدایانی خواهید بود که عموماً از شهرستانی‌ها و افرادی غیربومی هستند و البته باید به این نکته نیز اشاره کرد که تبریز شهری با گداهای آهنی متعدد است زیرا با تعدد صندوق‌های صدقات مختلف در سطح شهر، در این خصوص رکورددار است.

چرایی تعدد صندوق‌های صدقات

سخنان پایانی این خیر تبریزی در خصوص صندوق‌های صدقات بهانه‌ای می‌شود تا علاوه بر پیگیری این موضوع از مدیرکل کمیته امداد آذربایجان شرقی، از وی در خصوص وضعیت تبریز به لحاظ حضور متکدیان نیز جويا شویم و وی نیز می‌گوید: تعدد صندوق‌های صدقات و بی‌نظمی آن‌ها موضوعی است که آمادگی داریم از طریق تعامل با سازمان‌ها و نهادهایی چون شهرداری در خصوص آن‌ها چاره‌اندیشی و نسبت به ساماندهی آن‌ها اقدام کنیم.

حسین دشتی از مصوبه‌ای در فرمانداری تبریز می‌گوید که بر اساس آن قرار بود ۱۰ نوع صندوق صدقات موجود در این شهر در گام نخست به هشت مورد و در مرحله بعدی و در برنامه‌ای سه‌ساله تعداد صندوق‌های صدقات مؤسسات خیریه در تبریز به صفر برسد.

دشتی می‌افزاید: بر همین اساس باید تنها صندوق‌های کمیته امداد و آن نیز به صورت محدود در سطح شهر نصب شوند که

متأسفانه این مصوبه فرمانداری توسط برخی خیریه‌ها نادیده گرفته شده و ضربه‌ای سخت به منظر شهری تبریز به‌عنوان پایتخت گردشگری جهان اسلام در ۲۰۱۸ وارد خواهد کرد و به همین دلیل حتی حاضریم با اقداماتی چون عقد تفاهم‌نامه با مؤسسات برای پرداخت اعتبارات جمع‌آوری شده در این صندوق‌ها، وضعیت آشفته این حوزه را سامان دهیم.

تبریز همچنان شهر بدون گداست

وی در ادامه و در پاسخ به سؤال **خبرنگار مهر** در خصوص اینکه آیا تبریز همچنان شهر بدون گداست یا نه، با قاطعیت می‌گوید بله و ادامه می‌دهد: این ادعا در قیاس با وضعیت کلان‌شهرهایی چون تهران و مشهد کاملاً قابل دفاع است.

فرهنگ مردم تبریز منشأ اصلی عنوان شهر بدون گداست زیرا با بیکاری و بی‌عاری و عدم احساس مسئولیت مخالف‌اند و در کنار آن نهادهای چون کمیته امداد و مؤسسات خیریه نیز فعالیت‌های چشمگیری برای مقابله با تکدی‌گری انجام می‌دهند وی می‌گوید: باید گفت فرهنگ مردم تبریز منشأ اصلی عنوان شهر بدون گداست زیرا با بیکاری و بی‌عاری و عدم احساس مسئولیت مخالف‌اند و در کنار آن نهادهای چون کمیته امداد و مؤسسات خیریه نیز فعالیت‌های چشمگیری برای مقابله با تکدی‌گری انجام می‌دهند به‌طوری‌که به دلیل همین فرهنگ و اقدامات صورت گرفته، نشست‌های معدود ستاد سازمان‌دهی متکدیان و کودکان خیابانی استان نیز جنبه تشریفاتی و تنها تشریک‌مساعی دارد.

البته مدیرکل کمیته امداد آذربایجان شرقی وجود تکدی در تبریز را رد نمی‌کند و می‌گوید: متکدیان در مناطقی خاص و عموماً در محدوده بیمارستان‌ها و مراکز درمانی واقع در پاستور و ۱۷ شهریور مشاهده می‌شوند که بیشتر آن‌ها غیربومی هستند و در تابستان برای درمان به تبریز می‌آیند و به دلیل ناآگاهی از فرهنگ تبریز اقدام به تکدی‌گری می‌کنند.

دشتی می‌گوید: کمیته امداد در کنار شهرداری، بهزیستی، نیروی انتظامی، دادگستری و انجمن‌های خیریه مسئول در این خصوص اقدام به جمع‌آوری این افراد می‌کند و پس از تفکیک آنان در بهزیستی، نیازمندان بومی به کمیته امداد معرفی، متکدیان غیربومی نیز با نظارت مراجع انتظامی و قضایی به شهرهای خود اعزام و درنهایت با افراد سودجوی حرفه‌ای در این پوشش نیز برخورد می‌شود.

فرهنگ‌سازی شاهبیت سخنان وی در مورد ساماندهی تکدی‌گری است و بر فعال‌تر شدن ستاد سازمان‌دهی متکدیان و کودکان خیابانی با مسئولیت فرمانداران و امور اجتماعی استانداری در ایام تابستان تأکید می‌کند و می‌افزاید: افرادی که پس از جمع‌آوری توسط شهرداری و نیروی انتظامی به خاطر مشکلات مالی به کمیته امداد معرفی می‌شوند، وضعیت آن‌ها بدون نوبت مورد رسیدگی قرار می‌گیرد تا بهانه‌ای برای ادامه این ناهنجاری اجتماعی نداشته باشند.

وی معتقد است که باید به این موضوع بیش‌ازپیش توجه کرد که تکدی‌گری در تبریز موضوعی موقتی است و در مناطقی خاص افرادی داریم که به لحاظ معلولیت و ناتوانی در انجام کار دائم، تکدی‌گری می‌کنند و تنها راه جلوگیری از این مشکل انجام کار فرهنگی است.

اهمیت همراهی مردم

معاون اجتماعی فرماندهی انتظامی آذربایجان شرقی نیز با تأیید جایگاه ممتاز تبریز به‌عنوان شهر بدون گدا به **خبرنگار مهر** می‌گوید: با توجه به پای کار بودن سازمان‌های مردم‌نهادی چون خیریه‌ها و دستگیری تبریزی‌ها از نیازمندان در کنار اقدامات خیران و دستگاه‌های حمایتی مانند کمیته امداد و بهزیستی، وضعیت آذربایجان شرقی به‌ویژه تبریز در مقایسه با سایر استان‌ها بهتر است.

علی اسماعیل‌پور ادامه می‌دهد: البته این موضوع که بگوییم تکدی‌گری در این شهر صفر است، شاید چندان صحیح نباشد اما این موضوع نیز متأثر از دلایلی چون حضور افراد سودجوی غیربومی و سوءاستفاده از گشاده‌دستی مردم تبریز است.

آخرین مورد از حضور متکدیان غیربومی در تبریز مربوط به اسفند سال گذشته بود که ۴۰ گدا از مناطق جنوب شرقی کشور به‌طور مشخص با برنامه‌ریزی قبلی در سطح شهر اقدام به تکدی‌گری می‌کردند اسماعیل‌پور با اشاره به نمونه‌ای از این سوءاستفاده‌ها می‌افزاید: آخرین مورد از حضور متکدیان غیربومی در تبریز مربوط به اسفند سال گذشته بود که ۴۰ گدا از مناطق جنوب شرقی کشور به‌طور مشخص با برنامه‌ریزی قبلی در سطح شهر اقدام به تکدی‌گری می‌کردند که با انجام اقدامات لازم جمع‌آوری و با همکاری مؤسسات خیریه و نهادهای ذی‌ربط به شهرهای خود منتقل شدند.

وی پدیده تکدی‌گری کودکان خیابانی به بهانه کار را نیز بیشتر مربوط به فصل تابستان می‌داند و خاطرنشان می‌کند: در این خصوص طبق اظهارات مقامات بهزیستی آذربایجان شرقی تنها ۲۷ نفر در استان شناسایی و جمع‌آوری شده‌اند که یکی از این افراد غیربومی بوده و ۲۶ نفر دیگر نیز ساماندهی شده‌اند.

«نیروی انتظامی و سایر نهادها و سازمان‌های مسئول در حوزه معضلات اجتماعی بدون حمایت مردم توفیقی در وظایف محوله نخواهند داشت»، این موضوعی است که معاون اجتماعی فرماندهی انتظامی آذربایجان شرقی بارها بر آن تأکید می‌کند.

وی می‌گوید: در بسیاری از موارد که منجر به برخورد با سوءاستفاده‌کنندگان از رحم و شفقت شهروندان تبریزی در پوشش افراد نیازمند شده، گزارش اولیه از طریق مردم صورت گرفته و در مرحله بعدی گشت‌های نیروی انتظامی اعم از گشت‌های پلیس راهنمایی و رانندگی و یا کلانتری‌ها که به‌صورت منظم صورت می‌گیرد، به‌محض رؤیت و یا وصول گزارش، فرد موردنظر را دستگیر می‌کنند و پس از بررسی وضعیت وی در کلانتری و مشخص شدن نیت وی از این اقدام، برای پالایش و انجام اقدامات حمایتی لازم به بهزیستی و یا کمیته امداد ارجاع و با افراد متخلف و سودجو نیز از طریق مراجع قضایی برخورد می‌شود.

اسماعیل‌پور خاطرنشان می‌کند: بیش از ۸۰ درصد اطلاعات در مورد ناهنجاری‌های اجتماعی چون تکدی‌گری و یا قاچاق و توزیع

مواد مخدر از طریق خود مردم جمع‌آوری می‌شود و درواقع همراهی شهروندان در این موارد با توجه به محدودیت نیروی انسانی و امکانات نیروی انتظامی، بسیار کارگشاست و افتخار ما خدمتگزاری به این مردم است و انتظار داریم در صورت مشاهده چنین افرادی و یا سایر ناهنجاری‌ها مراتب را در اسرع وقت به ۱۱۰ اطلاع دهند.

حساسیت تیریزی‌ها در خصوص تکدی گری

اداره کل بهزیستی آذربایجان شرقی نیز یکی دیگر از دستگاه‌ها با مسئولیت مستقیم در حوزه ساماندهی تکدی گری است که مدیرکل آن در رابطه با وضعیت گذشته و حال شهر بدون گدا به [خبرنگار مهر](#) می‌گوید: اگر وضعیت تیریز را به لحاظ آمار متکدیان در قیاس با سایر کلان‌شهرها بررسی کنیم، به‌طور حتم خواهیم دید که شهر اولین‌ها همچنان بدون گداست اما این ادعا کلاً به معنی نبود متکدی نیست.

البته محسن ارشد زاده تأکید دارد که موارد معدود مشاهده‌شده در سطح شهر نیز به‌سرعت از سوی نهادهای حمایتی ساماندهی می‌شوند و می‌افزاید: این امر در تبریز با مرکزیت مرکز خیریه مستمندان صورت می‌گیرد و البته معدود متکدیانی نیز که مردم مشاهده آن‌ها را گزارش می‌کنند، فصلی و غیربومی هستند.

وی ادامه می‌دهد: در نمونه‌ای ۴۰ متکدی که در ابتدا مدعی سکونت در مناطق جنوب شرقی کشور بودند اما در بررسی‌ها اصالت خارجی آن‌ها از کشورهای همسایه شرقی مشخص شد، در ایام محرم از هیئت‌های بازار تبریز تکدی گری می‌کردند که سریعاً با همکاری دستگاه‌های مربوطه جمع‌آوری و با پرداخت هزینه ایاب و ذهاب به موطن خود عودت داده شدند.

ارشد زاده بررسی دلایل تکدی گری و تلاش برای رفع بهانه اقدام کنندگان به این عمل ناهنجار را ضروری می‌داند و تصریح می‌کند: جمع‌آوری متکدیان اقدامی موقتی است و ریشه‌یابی آن و حل مشکلات مالی، بیکاری و نظایر آن‌ها لازمه پیشگیری و یا درمان افراد مبتلا به این بیماری اجتماعی است، موضوعی که در مطالعات تاریخیچه فعالیت خیریه‌های تبریز به‌خوبی مشهود است.

وی می‌گوید: تیریزی‌ها به‌واسطه استطاعت مالی و باورهای دینی خود با عناوین و اشکال مختلف بر این کار اصرار داشته‌اند و در حال حاضر نیز مؤسسات خیریه این وظیفه را برعهده‌گرفته‌اند و مجموعه این عوامل باعث تلقی از تبریز به‌عنوان شهر سبز و بدون گدای کشور شده است.

همت همگانی، نظارت مسئولان و حساسیت مردم نسبت به برهم خوردن منظر شهری به دست متکدیان و سایر هنجارشکنان و نیز سازمان‌دهی کمک‌های مردمی برای دستگیری از نیازمندان توسط خیریه‌ها و مؤسسات مردم‌نهاد مهم‌ترین عوامل شهره شدن تبریز به شهر بدون گدا مدیرکل بهزیستی آذربایجان شرقی همت همگانی، نظارت دقیق مسئولان و حساسیت مردم نسبت به برهم خوردن منظرهای شهری به دست متکدیان و سایر هنجارشکنان و نیز سازمان‌دهی کمک‌های مردمی برای دستگیری از نیازمندان توسط خیریه‌ها و مؤسسات مردم‌نهاد را مهم‌ترین عوامل شهره شدن تبریز با عنوان شهر بدون گدا می‌داند.

ارشد زاده معتقد است: تعصبات فرهنگی و دینی مردم نیز در این امر دخیل است و البته در ایام خاص مانند محرم، دسته‌جات و هیئات عزاداری مختلفی در تبریز حضور دارند و سفره‌نذور و احسان مردمی نیز باز است و برخی با برنامه‌ریزی و طرح‌های حساب‌شده از این شرایط سوءاستفاده می‌کنند که دراین‌بین مؤسسات خیریه‌ای چون مستمندان با وضع ضوابطی نسبت به پذیرش متکدیان اقدام می‌کنند.

وی تأکید می‌کند که اگر متکدی نیازمند کمک مالی و یا اشتغال‌زایی باشد اما از حمایت‌های نهادهای دولتی و مؤسسات خیریه برای حل مشکل خود تمکین نکند و اصرار به تکدی گری داشته باشد، حتی ممکن است مورد برخورد قضایی نیز قرار گیرد.

لزوم حفظ جایگاه تبریز به‌عنوان شهر بدون گدا

در این میان خیریه مستمندان تبریز انجمنی است که امکان ندارد سخن از شهر بدون گدا گفته شود و نامی از آن برده نشود، موسسه خیریه‌ای که از سال ۱۳۵۰ به کمک تعدادی از خیرین معتقد و متدین بازار تبریز شروع به فعالیت کرده و با شعار جمع‌آوری متکدیان و جایگزین سازی آنان با نیازمندان آبرومند پایه‌گذاری شده و اکنون نیز به‌عنوان مسئول مستقیم خیریه‌ها در ساماندهی متکدیان فعالیت دارد.

این انجمن خیریه که پشتوانه آن اعتبار و مساعدت‌های بازاریان تبریز است، اقدامات متعددی را در این خصوص صورت داده، زیرا زعفرانی از بنیان‌گذاران این انجمن به شعار «جای دادن ماهی باید ماهیگیری یاد داد» معتقد بوده و امروز نیز بر اساس همین تفکر، بانیان و مسئولان تلاش می‌کنند تا ابزار کار و اشتغال را در اختیار افراد نیازمند قرار دهند و زمینه‌های لازم را برای ایجاد اشتغال افراد نیازمند اما غیرتمند فراهم می‌کنند.

حسین علامیر از اعضای هیئت‌امنی این خیریه در مورد دلایل انتساب عنوان شهر بدون گدا به تبریز می‌گوید: مهم‌ترین عامل در کسب این عنوان همت بالای مردم تبریز است که حتی باوجود کم‌لطفی برخی سازمان‌های مسئول در این حوزه؛ حفظ و ارتقای این موقعیت را ممکن ساخته است.

وی به موضوع جمع‌آوری متکدیان سازمان‌یافته خارجی در تبریز اشاره کرده و خاطرنشان می‌کند: اسفند سال گذشته ۴۷ متکدی که ادعای بلوچ بودن می‌کردند و بعدها مشخص شد پاکستانی هستند، با هزینه موسسه برای ایاب و ذهاب تحویل قوه قضائیه شدند اما بعداً همان افراد دوباره در تبریز مشاهده شدند که با پیگیری‌های موسسه مشخص شد معاونت اتباع بیگانه در این خصوص کم‌کاری‌هایی داشته که اعلام آمادگی کردیم مجوزی را برای ساماندهی این افراد به ما بدهند که این همکاری نشد.

این خیر تهریزی در ادامه می‌افزاید: کارگروه تخصصی فرهنگی و اجتماعی فرمانداری تبریز مصوب کرده تا برای حفظ جایگاه این شهر به عنوان شهری بدون گدا باید ادارات و نهادهای ذی‌ربط نسبت به جمع‌آوری و ساماندهی تکدی‌گران با موسسه خیریه مستمندان تبریز همکاری کنند زیرا به معنای واقعی و در جایگاه یک سازمان مردم‌نهاد در همه حوزه‌های مرتبط با معضل اجتماعی تکدی‌گری و نیز دستگیری از نیازمندان فعال است که متأسفانه همان‌گونه که اشاره شد، در جلسات فرمانداری بارها نسبت به عملکرد برخی دستگاه‌های مسئول در این حوزه انتقاد کرده‌ایم ولی نتیجه‌ای ندیده‌ایم.

علامیر نیز متفق‌القول با سایر افراد دست‌اندرکار در این حوزه بر بدون گدا بودن تبریز تأکید دارد و معتقد است: معدود متکدیان حاضر در سطح شهر نیز عموماً وارداتی هستند و در صورت برخورد با آن‌ها حتی هزینه ایاب و ذهاب و غذای بین‌راهی آن‌ها را نیز تأمین و راهی شهرهای خود می‌کنیم و از مردم نیز انتظار داریم به‌جای دادن وجه نقد به این‌چنین افراد سودجو، نیاز آن‌ها را رفع و یا آن‌ها را به مؤسساتی چون مستمندان معرفی کنند که در این صورت هم تبریز همچنان بدون گدا می‌ماند و همگام‌های جدی برای حفظ، بهداشت، انضباط و امنیت فرزندان‌شان در مقابل معضلاتی چون اعتیاد و فحشا برداشته می‌شود.

وی تأکید دارد: تبریز در قیاس با تمام شهرها و کلان‌شهرها بدون گداست اما چون قبلاً در این شهر گدا دیده نشده، مشاهده کمترین موارد برای تهریزی‌ها غیرقابل قبول است زیرا نسبت به این موضوع حساس هستند که این امر مایه خوشحالی است.

به‌هرروی به‌رغم اظهارات مطرح‌شده باید گفت متأسفانه در حال حاضر فاصله طبقاتی به‌گونه‌ای است که تحقق آرمان شهر بدون گدا را غیرممکن می‌سازد اما در صورتی‌که توانمندسازی و توسعه اشتغال پایدار به‌ویژه برای نیازمندان موردتوجه قرار گیرد، می‌توان شاهد به حقیقت پیوستن چنین رؤیایی بود، موضوعی که به نظر می‌رسد در سایه فعالیت‌هایی چون ساماندهی متکدیان و یا جمع‌آوری نیازمندان از انظار عمومی مغفول مانده و فعالیت‌های متعدد خیریه تنها بر علاج بیماری‌های اجتماعی موجود متمرکز هستند تا پیشگیری از بروز چنین معضلاتی.